

MEID ÜMBRITSEVA PILDI DETAILID: Aleksander Laane kirjeldab, kuidas tulundusühing Casa Nostra üritab päästa vanu varisevaid, ent väärtuslikke ehitisi. Tulundusühinguga saab liituda iga inimene.

Lagunevate majade uus elu

Neid hooneid ja kohti on sadu üle kogu Eesti. Olen neid lagunevaid, tähendusga hooneid ikka vaadanud. Mõned ei lase sind enam lahti. Oleks raha, teeks nad korda ja annaks uue elu – nii olen ma mõelnud. Igaüks teab oma ümbruskonnas mõnda hoonet, mille kadumine teeb olemise vaesemaks.

Varblased, ainus elu märk

Tallinlased teavad kindlasti maja Poska 41 – kaarja puitpitsiga hoone Koidula ja Poska tänava nurgal, Luigetiigi juurest nähtav. See asub kunagise Kadrioru lossi teenijaskonna hoonete kvartalis. Sellel üsna räämas majal on omapärane tõmbejõud isegi võõrastele. Näen sageli turiste, kes olles maja bussiaknast vaid vilksamisi näinud, jooksevad seda pildistama, kui giid närviliselt bussiuksel seisab. See arhitektuuripäril, millela pole ükski Tallinna arhitektuuri käsitlev teos täiuslik, on müügis juba kaugelt üle kümne aasta. Aeg on justkui seisma jäänud. Varblased on puitpitsi taha pesad teinud – see on selle maja elu märk. Ja nüüd hakkab ta vaikselt, kuid silmnähtavalt lagunema.

Valus on seda vaadata, teades, et selliseid väärt hooneid – mõned muinsuskaitse all, mõned mitte – on üle Eesti küll ja veel. Mitmed mõisad, meiereid, koolimajad ja elamud on kord tühjaks jäänuna taas hea peremehe leidnud, paljud aga mitte. Ma ei mõtlegi, et suudame kõik meie ajani jõudnud mälestised säilitada, aga väärtuslikumad neist väärivad paremat saatust kui lagunemine.

Tulundusühistu kui ettevõtluvorm

Kord trammis sõites ja mitut lagunemisosust maja nähes tuli mul mõte. Et kui mina paneks nii ruutmeetri või poolegi taastamiseks vajalikku raha ja kui seda teeb veel tuhatkond inimest, siis oleks ju ühe või mitme maja taastamine täitsa võimalik. Ka selliste majade taastamine, mis üksikut huvilist heidutavad suure renoveerimisele kuluva rahasumma pärast. Ühiselt on ka rakenduse leidmine palju lihtsam – mitu pead on ikka mitu pead.

Esimene inimene, kellele ma helistasin ja selle mõtte ära rääkisin, oli David Vseviiov. Ja nii ta arenes – infot ja inimesi otsides – alguses üsna aeglaselt. Paljud ütlesid, et see on hullumeelne idee. Et eestlased ei suuda sedaviisi koos töötada ja millegi poole pürgida. Aga see pole tõsi. Tulundusühistu vorm tundus paljudele meist samuti uus ja huvitav – isegi ebatavaline hoonete restaureerimise vallas.

Kuna tulundusühistuline koostegutsemise vorm pole veel kuigi levinud, läks aega sellegagi, et põhikiri valmis kirjutada. Erinevus mittetulundusühingust on see, et kõik tulundusühistu liikmed on kordatehtava hoone omanikud ning igal liikmel, sõltumata sissepandud raha hulgast, on üks hääl. Suuri otsuseid – näiteks kas osta hoone või mitte – hääletavad kõik. See on väga demokraatlik koostöövorm ja põhineb just informeerituse, ühistel eesmärkidel ja usaldusel.

Suurbritannia näide

Briti National Trustil läks ideest asutamiseni 10 aastat, esimene hoone osteti 1896 kümne naela

eest. Ma loodan, et meil läheb kiiremini. Õigupoolest ongi kiiremini läinud: Casa Nostra on juba olemas ja kõik liituda soovijad on oodatud. *For ever, for everyone*, ütleb National Trust. National Trusti käes on praeguseks 350 väga suurt objekti, sealhulgas lossid, aiad, kirikud, terved külad, looduskaitsealad, 1100 km rannajoont, 1,5% kogu saareriigi maismaa-territooriumist. Rahvuslik vara, mille hinda on võimatu välja arvutada. Neil on ka ligi neli miljonit liikmemaksu maksvat liiget ja 70 000 vabatahtlikku abilist – aga alustasid nemadki kõigest paarikümnekesi.

Kõige suurem osa tulust tulebki siiani liikmemaksudest ja omandi majandamisest. Lisaks on loodud terve turismi- ja puhkusetööstus, mis haldab kohvikuid, poode, restorane jmt. Aja

jooksul on esialgsele muinsus- ja looduskaitsele suunale lisandunud ka energiasääst, laste ja ümbritseva looduse taasühendamine, üha leviva taimehaiguse – saaresurma – ohjamine, hulk haridusliku suunaga tegevusi. Ja lisaks kõigele tegelevad nemadki oma Rail Balticuga – kiirraudteega, mis hakkab läbima Inglismaad ja Šotimaad ning mille teele jäävad loodus- ja muinsuskaitsealad.

Asi on inimestes

Nii nende kui ka Casa Nostra idee on lihtne: kogume kokku inimesed, kes on nõus vähemalt 319 eurot ja ehk ka aega panustama ning teeme korda need majad, mis muidu lihtsalt kaovad.

Kui Amsterdams hakati 1950. aasta paiku plaanima vanalinna “moderniseerimist” tühjaks jäänud majade lammutamise, autoteede ehitamise ja kanalite täitmise kaudu, võtsid just aktiivsed kodanikud asja ette ja asutasid Stadshersteli – linna restaureerimise kompanii. Nüüd on nad enam kui 500 hoone ja ajaloolise mälestusmärgi omanikud ning Stadshersteli sinivalget vappi võib Amsterdams jalutades igal pool märgata.

Aga asi pole ju ainult majades. Nagu ütleb Europa Nostra president Plácido Domingo: missiooniks on eelkõige inimesed. Ma ei salgagi, et minu jaoks on tegemist eneseteostusliku asjaga, pürgimusega parema Eesti poole. Ja kuigi ettevõtmise vorm on tulundusühistu, teavad kõik liikmed, et tulul on siin hoopis teine tähendus. X

X Casa Nostra

Casa Nostra on liikumine, mille eesmärk on anda hävingule määratud minevikust pärinevatele hoonetele uus elu, ütleb ajaloolane David Vseviiov.

Hävinevaid ja lagunevaid vanu hooneid on mitmesuguseid, mõned kokkuvajuvad majad on paraku kultuuriliselt väga väärtuslikud. Casa Nostra ühing sai asutatud selleks, et üritada mõnigi neist päästa. Et nende kordategemisega ja kasumliku rakenduse leidmisega teenida tulu järgmiste objektide päästmiseks. Nendes hoonetes elanud ja tegutsenud ning nendest ümbritsetud inimesed on juba ammu siitilmast lahkunud ning enamik neist nüüdseks paratamatult unustatud. Sest ka need inimesed, kes nende kõrval toimetasid ja neid tundsid ning mõnda aega mäletasid, on juba ammu manalateed läinud. Hooned aga mäletavad neid inimesi. Nad on mineviku ja oleviku põlvkondade vahelise seose hoidjad. Sellepärast väärivad nad sügavat kummardust ja hätta sattununa meie abi.

Liitumisinfo leiad siit: <http://casanostra.ee/>